

Obraćanje visokog predstavnik/specijalnog predstavnik EU Stalnom vijeću OESS-a

Ekselencije, kolege, dame i gospodo,

Prije svega dozvolite da vam zahvalim što ste mi u ovako ranoj fazi moga mandata kao visokog predstavnika i specijalnog predstavnika Europske unije dali prigodu objasniti vam kakva je naša trenutačna situacija u Bosni i Hercegovini i u kojem pravcu se krećemo.

Postoji jedna stara irska anegdota o motoristi, izgubljenom negdje na uskim seoskim putevima u pokrajini Donegal, koji se zaustavlja pored nekog zemljoradnika i traži upute kako da dođe do Corka. Zemljoradnik mu odgovara da, ako zaista želi doći u Cork, ne bi trebao kretati odavde.

Trenutačna situacija u BiH, kako za njene građane tako i za međunarodnu zajednicu, je veoma slična: dvanaest godina nakon Dayton, ne bismo trebali "kretati odavde".

Situacija je mogla i trebala biti drugačija. Prije dvije godine, djelovalo je kao da će tako i biti.

Već ovoga mjeseca, mogli smo i trebali konačno dogovoriti reformu policije sukladno dobro poznatim principima EU, te se sada radovati mogućnosti za parafiranje i potpisivanje

sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

Stupivši u takav odnos, institucije i građani BiH bi sada dobili potpuno sigurnu mapu koja bi pokazala put ka eventualnom članstvu u EU, prosperitetu i punoj sigurnosti. Ovaj put bi, u svakom slučaju, vjerojatno bio dug a vožnja naporna, ali bi i pravac i konačno odredište svima bili poznati.

Umjesto toga, suočavamo se sa potrebom da smišljamo alternativni pravac ka istome odredištu: odredištu na koji velika većina građana BiH želi stići, dok njihovi političari *tvrd*e da žele stići, međutim sve što su stranački lideri radili, odnosno nisu radili tijekom proteklih osamnaest mjeseci, politike koje provode i njihove izjave, pokazuju suprotno.

Nedavni neuspjeh da se postigne politički dogovor o reformi policije je tek posljednja, no ipak ključna, potvrda stalnog pogoršavanja političke dinamike kojem smo svjedoci u BiH od travnja 2006. godine, kada prvi skromni ali ključni paket reformi Daytonskog ustava nije usvojen zbog svega par glasova.

Nakon toga je vođena otrovna izborna kampanja, koju je karakterizirala beskompromisna i destabilizirajuća retorika; došlo je do zastoja u procesu formiranja vlasti, što je dovelo do neizbježnog dijeljenja vlasti između radikalnijih i nepopustljivih stranaka; također, došlo je do gotovo potpunog zastoja reformi sukladno EU te zastoja u normalnom funkcioniranju vlade na državnoj razini.

Iako većina ljudi unutar svakog od konstitutivnih naroda u BiH sada prihvata ovu zemlju kao zajedničku domovinu, još uvijek nema konsenzusa o tome kako bi ova zajednička država trebala biti organizirana. Lojalnost Srba, kako nam premijer Republike Srpske Dodik neumorno i stalno ponavlja, je uslovljena prihvatanjem RS od strane drugih kao legitimnog i trajnog dijela ustavne strukture.

Hrvati su i dalje suštinski nezadovoljni dvoentitetskim ustrojem, jer smatraju da ih to ograničava na status manjine u većini kantona u Federaciji, uz svega par iznimki.

U međuvremenu, većina Bošnjaka želi ustavni poredak koji će ukinuti entitete i omogućiti učinkovitu središnju vladu, čak i ako bi to značilo prijenos mnogih nadležnosti na višenacionalne regije.

U teoriji bi trebalo biti moguće pomiriti ove različite stavove. U praksi, ipak, naslijeđe rata i logika nacionalne politike te politike nultog zбира ozbiljno otežavaju ta nastojanja.

Bošnjaci Republiku Srpsku smatraju nelegitimnom i potencijalno secesionističkom. Srbi i Hrvati se, sa svoje strane, boje dominacije Bošnjaka u bilo kakvoj unitarnoj državi. Ovaj strah je uslovljen "demografskim pesimizmom" karakterističnim za centralnu i istočnu Europu tijekom proteklih 150 godina, te pojačan starim jugoslovenskim shvatanjima toga šta znači biti brojčana većina ili manjina i imati (ili nemati) svoju federalnu jedinicu. Nitko ne želi biti manjina. Svi žele imati svoju vlastitu jedinicu ili državu.

Reforma policije, pored toga što je ključni preduvjet za deblokiranje procesa za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, nije doživjela uspjeh i zato što su najistaknutiji srpski i bošnjački političari željeli da ne uspije. Željeli su da ta reforma ne uspije jer su mislili da bi ta reforma prejudicirala ili unaprijed odredila vrstu ustavnog rješenja koji su ili željeli ili kojem nisu bili skloni.

Tako je to postalo zamjenska arena u kojoj se raspravljalo o budućem ustavu zemlje. Ali izbjegavanje dogovora je bilo i način da se održi *status quo* kojim se povećavaju moć i kratkoročni interesi političke elite.

Političke stranke iz Republike Srpske su počele smatrati da je

očuvanje policije RS-a u njenom sadašnjem obliku ekvivalent očuvanju Republike Srpske. Stoga su odbili moj predloženi «protokol» i, na kraju, odbacili i tri evropska principa. Na taj način su lideri u Republici Srpskoj odstupili od Sporazuma postignutog u listopadu 2005. godine, koji su sami izradili i prezentirali Narodnoj skupštini RS-a.

Nasuprot tome, glavne političke stranke sa hrvatskim predznakom su cijelo vrijeme bile spremne pomoći jer su shvatile da bi ispunjenje uvjeta neophodnih za pristupanje SSP-u otvorilo mogućnosti za reformu Ustava i garantiralo budućnost BiH. SDA, najveća politička stranka sa bošnjačkim predznakom, je također odlučila dati potpor kompromisu i djeluje konstruktivno.

Jasno mi je da smo iscrpili sve mogućnosti da u skoro vrijeme osiguramo postizanje dogovora o reformi policije. Postizanje toga sporazuma će i dalje ostati zahtjev, ali bilo kakav sporazum svih stranaka nije moguć sve dok prevladava trenutačna polarizovana politička klima.

Europska unija neće niti odstupiti od ovog uvjeta za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju niti će tolerirati njegovo nametanje. EU (i međunarodna zajednica) ne mogu željeti SSP za BiH više no što to žele njeni lideri i građani.

To znači da moramo raditi na ostvarivanju značajne promjene u političkoj dinamici zemlje – značajne promjene koja ne samo da će omogućiti potpisivanje SSP nego i ustavnu reformu i konsolidaciju Bosne i Hercegovine kao mirne, funkcionalne, prosperitetne države u kojoj se poštuju zakoni.

Ne želim time sugerirati da će sustav vlasti u BiH ikada prestati biti kompliciran. Malo je multinacionalnih zemalja u kojima je to moguće. Ali će BiH, integrirana u euro-atlantske strukture, imati sigurnost, prosperitet i samopovjerenje potrebno za očuvanje njene multinacionalne prirode.

Koja je onda moja strategija, moj put?

Razlog za donošenje izmjena i dopuna Zakona o Vijeću ministara je bio da se riješi pitanje nefunkcionalnosti državnih institucija. Mnoge prepreke učinkovitim načinu upravljanja, bilo one ugrađene u procedure Vijeća ministara i Parlamentarne skupštine ili one izražene u različitim vrstama kršenja ustavnih prerogativa države od strane entiteta, podrivaju Daytonski ustav. Ne možemo prevazići Dayton dok ga ne provedemo.

U isto vrijeme nastaviću da promoviram program EU putem kampanje javnog informiranja koja je urađena sa namjerom da potpunije upozna građane BiH sa stvarnošću i dobrobitima članstva u EU te da podstakne pojačan pritisak građana na političke elite da postignu kompromis potreban za postizanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Imajući u vidu nacionalnu i političku rascjepkanost BiH, ograničeni domet uglavnom stranačkih medija i pasivnost prevelikog broja građana, to neće biti lako. Ali, bez obzira na to, moramo pokušati osigurati da autoritet OHR-a i bonških ovlasti postupno zamijeni privlačna moć stvarnog zanimanja za ono što EU ima da ponudi zemljama koje su spremne potruditi se da ispune njene standarde.

U tom pravcu OHR će i dalje davati potporu i koordinirati reforme u sferi ekonomije i sektoru pravosuđa. Vladavina prava i zajednički ekonomski prostor su preduvjeti ne samo za ulaganja i rast već i za članstvo u EU. Shodno tome organizirao sam nekoliko serija sastanaka u svezi s vladavinom prava i predsjedavao sam konferencijom o ekonomskom razvoju.

U svezi s tim predviđam da će oživjeti borba protiv organiziranog kriminala i korupcije. Organizirani kriminal i korupcija nisu samo pogubni sami po sebi, nego i percepcija nedodirljivosti političara i kriminalaca visokog profila čini da se građani osjećaju nemoćnim i bez prava glasa.

Kakva je bila reakcija na moje prošlotjedne odluke?

[Lideri više stranaka iz RS, i konkretno premijer Dodik, tvrde da su moje mjere nepravedne i da njima ugrožavam stabilnost BiH. Dodik prijeti da će sve predstavnike iz svoje stranke povući sa njihovih položaja u državnim institucijama, konkretnije iz vlade na državnoj razini.

Uložio sam dodatne napore da gospodinu Dodiku pojasnim suštinu moje prošlotjedne odluke. Prije donošenja odluke, provedene su brojne konzultacije sa akterima iz međunarodne zajednice a bh. liderima su dostavljene informacije. U ponedjeljak sam otputovao u Banja Luku da gospodinu Dodiku detaljno objasnim svoju odluku.

Svi morate biti svjesni da ću istrajati u svojim odlukama. Provešću svoj mandat i ispoštovati Daytonski mirovni sporazum. Svi koji dovode u pitanje autoritet Visokog predstavnika, Vijeća za provedbu mira i Daytonskog mirovnog sporazuma igraju se s vatrom. Siguran sam da takav stav treba da ima jaku potporu međunarodne zajednice.

Suradnja sa drugim akterima iz međunarodne zajednice na terenu i koordinacija civilnog dijela provedbe mirovnog sporazuma ključni je dio moga mandata sukladno Aneksu 10. Daytonskog sporazuma. Misija OEES-a je ključni partner u tomu.

Želio bih zahvaliti Stalnom vijeću za njihov angažman u BiH. Vaša misija je najveća međunarodna civilna organizacija u BiH, sa najvećim prisustvom na terenu i sa dvanaest godina iskustva. Po mom mišljenju, ona će i dalje imati važnu ulogu u tri oblasti tranzicije:

- Izgradnja pristupačnih i odgovornih organa vlasti, bilo da je riječ o općinskoj razini ili pak o funkcionalnom državnom parlamentu;

- Promoviranje pravde, osiguravajući adekvatno kazneno gonjenje u slučajevima ratnih zločina i jačajući poštivanje ljudskih prava; te

· Uspostava obrazovnog sustava koji uključuje građanske vrline i međusobno poštovanje, a istodobno priprema mlade generacije za zajedničku europsku budućnost.

Neki od prioriteta Misije OESS-a donijeće dugoročne prednosti; obrazovna reforma je tako suštinska i tako teška da će za njeno okončanje trebati još puno godina. Počeli smo tako što smo osigurali zakonske okvire i uspostavili institucije, ali puno je teže provesti zakone i postići funkcionalnost raznih agencija. Za to je potrebna promjena načina razmišljanja. Ali ako se ne promijene stavovi mladih generacija, ova će se zemlja u budućnosti suočiti sa ozbiljnim problemima.

Drugi prioriteti OESS-a izravno su vezani za plan koji sam naveo, prije svega kada je riječ o zadacima OESS-a u oblasti sigurnosti, sukladno Aneksu 1. Daytonskog mirovnog sporazuma.

A isti je slučaj i sa izradom sveobuhvatne domaće strategije kojom bi se riješilo više od 10.000 potencijalnih slučajeva ratnog zločina – te osiguralo da domaći pravosudni sustav bude u mogućnosti da to uradi.

Prethodno pomenuto kao i uspostava istinske, međudržavne suradnje u kaznenom gonjenju slučajeva ratnih zločina su zajednički ciljevi.

U mom nedavnom obraćanju državnom Parlamentu, kao i tijekom sesije za razmjenu mišljenja koju je moj ured organizirao sa predstavnicima domaćeg pravosudnog sektora i međunarodne zajednice, naglašeno je da prepreke koje nastaju u regionalnoj pravosudnoj suradnji u postupcima za ratne zločine, usprkos određenih pozitivnih rezultata na ekspertnoj razini do kojih se došlo kroz proces koji predvodi OESS, i dalje povećavaju prostor nekažnjivosti za osumnjičene za ratne zločine.

Ukoliko će u bliskoj budućnosti sve zemlje u regionu dijeliti zajedničke vrijednosti pravosudne suradnje bit će važno da one takve prepreke među sobom riješe kao Europljani.

Isto tako, uloga misije OESS-a u praćenju procesa za ratne zločine koji su iz Haga prebačeni u BiH, pomaže da se osigura da na takve procese svi gledaju kao na legitimne procese, na taj način doprinoseći poslijeratnom razumijevanju i pomirenju.

Uzimajući u obzir smanjenje prisustva OHR-a i UNHCR-a na terenu tijekom posljednjih godina, OESS također podnosi veoma značajna izvješća o stanju povratka izbjeglica i ljudskih prava u udaljenim dijelovima zemlje.

OESS nas kontinuirano izvještava o tome šta se dešava na terenu.

U zaključku bih želio ponoviti da sam uvjeren da je europski put jedino rješenje za postizanje dugoročne stabilnosti u cijelom regionu. To je najbolji put naprijed za BiH.

Za sada se čini da je međunarodna zajednica primorana da se usredotoči na provedbu Daytonskog sporazuma. Nadajmo se da će svi lideri u BiH poštivati Daytonski sporazum, učiniti BiH funkcionalnom, te odlučiti da omoguće zemlji da nastavi svoj put ka Europi.

Hvala.